

Trouw

April 24, 1998

De dolende helden van Frans Kingma

ONNO BLOM

LENGTH: 850 words

Er zijn niet veel schrijvers die in hun werk de grenzen weten te slechten tussen de fysica en de fantasie. Weliswaar bieden biologen als Dick Hillenius en Midas Dekkers door hun kennis van wetenschappelijke processen een specifieke blik op de werkelijkheid - maar dat is toch niet helemaal hetzelfde. De fysicus Frans Kingma voegt in zijn verhalenbundel 'De cyclus van het mes' aan die kijk op het bestaan een dimensie toe: hij smeedt de harde wetenschap zelf tot literatuur.

In het verhaal 'Twee manen' komt een oude gevierde Spaanse dichter, die altijd heeft gepubliceerd onder pseudoniem, erachter dat iemand prachtige gedichten is gaan schrijven onder zijn echte naam. De dichter besluit contact te zoeken met de onbekende ander.

Achter zijn naam blijkt een vrouw schuil te gaan, een lerares wiskunde op een school in Barcelona. Hij maakt een afspraak met haar. Tijdens hun gesprek blijkt dat, hoe verschillend zij ook zijn, de gedachten en gevoelens van de dichter en de lerares opvallend parallel lopen. Zij zegt tegen hem: "Leren heeft alles te maken met afleren, opnieuw kijken om op een andere manier erover na te denken. Het is een groeiproces, waarbij het vergeten van alledaagse verklaringen heel belangrijk is."

De lerares heeft het hier over het leren van de natuurkunde, waar zij haar leerlingen zo moeilijk toe kan zetten. Maar haar overtuiging gaat net zo goed op voor de poezie van de oude dichter. Zijn gedichten dagen lezers uit de wereld opnieuw onder ogen te zien. Niet via concrete, alledaagse woorden en beelden, maar vooral via de verbeelding. De natuurkundige formules van de dichter bestaan uit verzen.

Zo stelt Frans Kingma steeds het verband tussen kunst en wetenschap op de een of andere manier aan de orde. Hij heeft er merkbaar plezier in de nuchtere fysische inzichten van zijn personages met hun omgeving te laten botsen. Niet voor niets situeert Kingma alle verhalen in exotische oorden. Wat zijn culturen, met alle godsdiensten, gebruiken en rituelen, anders dan specifieke interpretaties van de werkelijkheid?

Neem de Zweed Morten, die in een Tunesisch ziekenhuis een echo-apparaat moet installeren en wordt betoverd door de charmes van de donkere verpleegster Layla. Ze nodigt hem uit, schotelt hem thuis een rijke maaltijd van vlees en vruchten voor. Hij repareert haar radio, en tovert op zijn beurt muziek in de kamer. Ze vrijen. Aan het eind van de avond geeft Layla hem een ring met een Arabische inscriptie als geschenk.

Als ze in de volgende dagen onvindbaar blijkt, besluit Morten haar op te zoeken. Hij treft een leeg huis, maar wordt na een tijdje wachten door een aantal Tunesische mannen ontdekt en in elkaar geslagen. Als hij hun de ring toont, moet hij die afgeven, maar mag hij zelf vertrekken.

Aan het verhaal valt in een oogopslag te zien dat Kingma's proza niet louter aanvoelt als de koele parabelen of grafische weergaven, die de schrijver ook daadwerkelijk tussen de regels door heeft opgenomen. Integendeel, het aantrekkelijke van 'De cyclus van het mes' is dat de bundel bij alle wetenschappelijkheid nog zoveel mysterie bevat. Waarom probeert de theoretisch natuurkundige uit 'On Bras & Kets' zijn minnares AM, een woeste schilderes, zo hartstochtelijk en tevergeefs te begrijpen? Waarom tracht de slimme studente Kita in het titelverhaal via een promotie-onderzoek naar de fysicus Carnot een duistere stad in Brazilië te ontvluchten?

Er komen wel antwoorden, maar altijd blijft er een waas van geheimzinnigheid bestaan. "De geschiedenis van de mens bestaat uit incoherente reeksen van gebeurtenissen", denkt een van de personages aan het eind van zijn verhaal. Het is zijn schrijver, die hem dat heeft ingefluisterd.

Frans Kingma laat zijn helden en heldinnen dwalen zonder ze ergens werkelijk aan te laten komen. Allemaal worden ze, hoewel overtuigd van de harde feiten die de wetenschap ze heeft ingeprent, gedreven door een diep verlangen naar het onbekende. Morten neemt nieuwsgierig, maar onbevreesd een taxi in de Tunesische nacht. Wat er in Arabische tekens op zijn ring stond gekrast, zal hij nooit weten.

Het onbekende kan nooit totaal begrepen worden. Frans Kingma weet dat, maar hij probeert desondanks de werelden waarin zijn personages terecht zijn gekomen stukje bij beetje te ontleden, te doorgronden. Zijn verhalen moeten wel eindigen met een gevoel van onbehagen of de teleurstelling van de hoofdpersoon.

Opmerkelijk genoeg is het uitblijven van happy ends of een hapklare oplossing voor wie 'De cyclus van het mes' leest helemaal geen teleurstelling. Daarvoor heeft de zoektocht zelf, in vreemde oorden, langs abstracte

formules en aanlokkende geheimen genoeg te bieden.

Als zelfs een absolute alfa, die van wiskunde nooit iets heeft weten te vatten, even het idee heeft gehad aan de fysische formules van de werkelijkheid en de fantasie te kunnen tippen, dan moet de conclusie wel zijn dat Frans Kingma met zijn debuut stevig heeft weten te overtuigen.

Frans Kingma: De cyclus van het mes. Meulenhoff, Amsterdam; 188 blz. - 34,90.

© 1998 PCM Uitgevers B.V. All rights reserved.